

Lente Gábor

Tudásalapú IgNobel-díjak

Lapunk már 2012 óta minden évben beszámol a mulatságos tudományos eredményeket elismerő IgNobel-díjakról. Ezeket tavaly szeptember 15-én már 32. alkalommal adták át. Hasonlóan az előző két évhez, a ceremóniát ismét az interneten szervezték meg, a felvétel bármikor megtekinthető (<https://www.youtube.com/watch?v=uSELZIA50T8>).

A díjátadó természetesen 2022-ben is megpróbálta követni a hagyományokat. Központi témája a **tudás** volt, amely Marc Abrahams ceremóniamester megjegyzése szerint egyes 2022-es IgNobel-díjakra vonatkozik, míg másokra nem. Megtartották a szokásos miniopera-bemutatót is „Mindentudók klubja” címmel, s nem maradtak el a 24/7 előadások sem, amelyek 24 másodpercig tartanak, majd hétszavas, közérthető összefoglaló zárja le őket.

2022-ben is Nobel-díjasok népes listája emelte az ünnepség fényét: Jerome Friedman (fizika, 1990), Rich Roberts (fiziológia, 1993), Eric Maskin (közgazdaságtan, 2007), Marty Chalfie (kémia, 2008), Frances Arnold (kémia, 2018), Donna Strickland (fizika, 2018), Esther Duflo (közgazdaságtan, 2019). Részt vett Barry Sharpless is a 2001-es kémia Nobel-díj jogán, ő néhány héttel az IgNobel-díjak átadása után második Nobel-díjat is kapott.

Ezzel a kémia el is lőtte a puskaporát, a 2022-es tíz díj egyike sem erre a területre jutott. Növekedett viszont az IgNobel-díjas magyar tudósok tábora: Számadó Szabolcs, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Szociobiológia és Kommunikáció Tanszékének tudományos főmunkatársa több országból származó tíz kollégájával (Junhui Wu, Pat Barclay, Bianca Beersma, Terence Dores Cruz, Sergio Lo Iacono, Annika Nieper, Kim Peters, Wojtek Przepiorka, Leo Tiokhin és Paul Van Lange) együtt békedíjat kapott egy olyan algoritmus kifejlesztéséért, amely pletykákat terjesztő emberek számára segít eldönteni, hogy mikor mondanak igazat és mikor hazudjanak (*Phil. Trans. Roy. Soc. B* 2021, **376**, 20200300). A díjat egy kémikus, Frances Arnold adta át. A magyar díjazott azzal tűnt ki társszerzői közül, hogy egyedül ő nem vett részt az átadón. Ezzel minden bizonnyal a Teller Ede által megalapozott hagyományokat kívánta követni, aki 1991-ben a legelső béke IgNobel-díjat egymaga érdemelte ki, de nem vette át.

A további díjazott tudósok és eredmények:

- **Alkalmazott kardiológia:** Eliska Prochazkova, Elio Sjak-Shie, Friederike Behrens, Daniel Lindh és Mariska Kret, akik azt bizonyították be, hogy a romantikus partnerek első találkozásakor szívritmusuk szinkronizálódik (*Nat. Hum. Behav.* 2022, **6**, 269).
- **Biológia:** Solimary García-Hernández és Glauco Machado, akik azt tanulmányozták, hogy a székrekedés hogyan befolyásolja a skorpiók párvalasztási sikerét (*Integr. Zool.* 2022, **17**, 672; *Am. Nat.* 2021, **197**, 379; *Anim. Behav.* 2020, **169**, 157).
- **Biztonságtechnika:** Magnus Gens a jávorszarvas töréstesztbábujának kifejlesztéséért (diplomamunka a stockholmi KTH Royal Institute of Technology egyik mesterszakján).
- **Fizika:** Frank Fish, Zhi-Ming Yuan, Minglu Chen, Laibing Jia, Chunyan Ji és Atila Incecik annak megértéséért, hogy a kis-kacsák hogyan tudnak alakzatban úszni (*J. Fluid Mech.* 2021, **928**, R2).

- **Irodalom:** Eric Martínez, Francis Mollica és Edward Gibson annak részletes elemzéséért, hogy mitől nehéz a jogi dokumentumokat megérteni (*Cognition* 2022, **224**, 105070). A valószínűleg minden ép eszű ember számára megnyugtató végkövetkeztetés: nem a jogi fogalmak elvontsága, hanem a gyenge nyelvi színvonal a fő probléma.
- **Közgazdaságtan:** Alessandro Pluchino, Alessio Emanuele Biondo és Andrea Rapisarda annak matematikai igényű bizonyításáért, hogy általában a legszerencésebb, és nem legtehetségesebb emberek lesznek sikeresek (*Adv. Complex Syst.* 2018, **21**, 1850014). Ezt a következtetést minden bizonnyal sok felkészült és tudomány számára elkötelezett ember régóta gyanította már. Külön érdekesség, hogy Alessandro Pluchino és Andrea Rapisarda már második IgNobel-díjukat söpörhették be: 2010-ben annak igazolásáért ismerték el őket, hogy a véletlenszerű előléptetés a nagy szervezetek leghatékonyabb stratégiája.
- **Mérnöki tudományok:** Gen Matsuzaki, Kazuo Ohuchi, Masaru Uehara, Yoshiyuki Ueno és Goro Imura annak tanulmányozásáért, hogy milyen az emberi ujjak optimális forgató mozgása gömbkilincsek nyitása közben (*Bull. Jpn. Soc. Sci. Des.* **1999**, **45**, 69).
- **Orvostudomány:** Marcin Jasiński, Martyna Maciejewska, Anna Brodziak, Michał Górka, Kamila Skwierawska, Wiesław Jędrzejczak, Agnieszka Tomaszewska, Grzegorz Basak és Emilian Snarski annak felfedezéséért, hogy a jégkrémfogyasztás enyhíti egy őssejt-átültetéses beavatkozás előkezelésének részeként alkalmazott kemoterápia mellékhatásait (*Sci. Rep.* 2021, **11**, 22507).
- **Tudománytörténet:** Peter de Smet és Nicholas Hellmuth „Ősi maja cserépedényeken látható, rituális beöntést ábrázoló jelenetek multidiszciplináris elemzése” című tanulmányukért (*J. Ethno-pharmacol.* 1986, **16**, 213). Az IgNobel-bizottság itt nem tartotta szükségesnek, hogy a címhez bármi módon tovább magyarázatot fűzzön.

A 2023-as díjakat még mindig internetes ünnepségen adják át 2023. szeptember 14-én. A magyar idő szerint éjfélkor kezdődő eseményt élőben is lehet majd követni. Október 14-én azonban már személyes jelenléttel is szerveznek „Ig Nobel Face-to-Face” címmel egy nyilvános eseményt a Harvard Egyetemen. ●●●